

Makale türü: Derleme

BASKI KARŞITI SOSYAL HİZMETİN TÜRKİYE'DE UYGULANABİLİRLİĞİ

Mahmut ÇİFTÇİ

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi, 34303, Halkalı-İstanbul,
mahmutciftci49@hotmail.com - ORCID 0000-0002-0533-6895

■ **Öz** Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması, insan hakları ve sosyal adaleti referans alan, geleneksel sosyal hizmeti ve var olan sosyo-politik düzeni eleştiren, mağdur kitleler lehine bir düzen değişikliği öngören; radikal, feminist, yapısalcı ve ayrımcılık karşıtı uygulamaları kuşatan bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Bu çalışmada amaç, baskı karşıtı sosyal hizmet yaklaşımının Türkiye’de uygulanabilirliğini tartışmak ve baskı karşıtı sosyal hizmet yaklaşımını ana hatlarıyla resmetmektir. Bu resmetme gayesi doğrultusunda; baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının teorik çerçevesi ortaya konulmuş, baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının kuşattığı feminist sosyal hizmet, radikal sosyal hizmet, yapısalcı sosyal hizmet ve ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet yaklaşımları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Baskı karşıtı, ezen, ezilen, sosyal hizmet

The Applicability of Anti-Oppressive Social Work in Turkey

■ **Abstract** Anti-oppression social work practice, referring to human rights and social justice, criticizing the traditional social service and existing socio-political order; it is a social service application that encompasses radical, feminist, structuralist and anti-discrimination practices. The aim of this study is to discuss the feasibility of the anti-oppression social service approach and to outline the anti-oppression social service approach. In line with this aim; The theoretical framework of the anti-oppression social work practice has been put forward, feminist social service, radical social service, structural social service and anti-discrimination social service approaches that are surrounded by anti-oppression social service practice are examined.

Keywords: Anti oppressive, oppressive, oppressed, social work,

GİRİŞ

Klasik dünyanın insanları ölüleri diriltten İsa nebinin mucizesinin hayranlığını ve şaşkınlığını yaşamıştı. Modern dünyanın insanı ise toplumun “yaşayan ölüleri” olan ezilenlerin manen diriltirme mucizesini dizginlenemeyen bir sabırsızlıkla beklemektedir. Bu mucizeyi gerçekleştirecek sosyal nebiler olan sosyal çalışmacıların bu mukaddes idealinde kullanacakları en uygun yöntem, baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasıdır.

Sosyal hizmet bilim ve mesleği var olduğu günden bu yana ezilen insanlara yardım etmeyi kendine temel gaye edinmiştir. Yardım etmek eylemi kadar önemli olan “yardım yöntemi” noktasında geleneksel sosyal hizmet, gerek müracaatçıların tedaviye muhtaç hastalar olarak etiketleyen tavrı gerekse yapısal ve sistemsel eleştirilerden ziyade bireysel kusurları ön plana çıkartmaya eğilimli hali sebebiyle uzun bir süre eleştiri bombardımanına maruz kalmıştır. Bu bombardımanın yıkıntıları üzerinden yükselen ve “sosyal sorunların kaynağını bireylerin kusur ve

yetersizliklerinde değil sosyal ve politik sistemlerdeki aksaklıklarda arayan” (Tuncay ve İl, 2006:60) modern sosyal hizmetin oluşumunda baskı karşıtı uygulamanın çok önemli bir yeri olmuştur. Baskı karşıtı uygulamanın ilham aldığı temel kavramlardan olan “insan hakları” ve “sosyal adalet” kavramlarının IASSW (2014) ve IFSW (2014)’nün uluslararası kabul gören sosyal hizmet tanımlarında yer alması, baskı karşıtı uygulamanın modern sosyal hizmete yaptığı etkiyi açık bir şekilde göstermektedir. Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının kuşattığı radikal, feminist, yapısalcı ve ayrımcılık karşıtı yaklaşımlar geleneksel sosyal hizmete yaptıkları eleştirilerle, yaşanan patolojileri değişim yoluyla sağaltıma tabii tutan patolojik (geleneksel) sosyal hizmeti kendi tedavi yöntemi olan değişime zorlamış, modern ve eleştirel olan sosyal hizmetin oluşumuna katkıda bulunmuşlardır.

Baskı karşıtı uygulamanın sosyal hizmet mesleği içerisinde sahip olduğu bu önemli yere rağmen baskı karşıtı sosyal hizmetin Türkiye’de uygulanabilirliğine dair herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışma bu yönüyle özgün bir çalışma olmakla beraber literatürde bir boşluğu da doldurmaktadır. Bu çalışmada amaç, baskı karşıtı sosyal hizmet yaklaşımının Türkiye’de uygulanabilirliğini tartışmak ve baskı karşıtı sosyal hizmet yaklaşımını ana hatlarıyla resmetmektir. Bu resmetme gayesi doğrultusunda; baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının teorik çerçevesi ortaya konulmuş, baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının kuşattığı feminist sosyal hizmet, radikal sosyal hizmet, yapısalcı sosyal hizmet ve ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet yaklaşımları incelenmiştir.

BASKI KARŞITI SOSYAL HİZMET UYGULAMASI

Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması “anti oppressive social work practice” kavramının Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır. “Oppressive” kelimesi Türkçeye “baskı” olarak tercüme edilebileceği gibi “ezen, zulmeden, gaddar” gibi kelimelerle de çevrilebilir. Sözcüğün “ezen” olarak tercüme edilmesi durumunda “anti oppressive practice” kavramının ezen ve ezilen arasındaki ilişkiler ve süreçler üzerine odaklandığı kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Halbuki “baskı” olarak yapılan tercümesinde bu ilişkiler ve süreçler bu kadar bariz bir şekilde ortaya çıkmamaktadır. Buna ek olarak sosyal hizmet mesleği bir karşıtlığın değil bir yandaşlığın mesleğidir. Bu yandaşlık ise ezilenlerin yanında durmak ve ezilenler ile birlikte mücadele etmek tarzında gerçekleşmektedir. Bu sebeple baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması” yerine “ezilenlerin yanında sosyal çalışma” kavramının kullanılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. “Social work” kavramının sosyal hizmet ve “social worker” kavramının sosyal hizmet uzmanı olarak çevrilmesinin sıkıntılarının yarım asrı geçik bir süredir yaşandığı bir meslekte, bir kavram tartışmasının daha asırlarca sürmemesi için “ezilenlerin yanında sosyal çalışma” kavramının akademik camiada sonuç odaklı olarak tartışılması gerekmektedir.

Baskı karşıtı uygulamanın felsefi arka planını ezilen, baskıya maruz kalan ve dışlanan bireyleri özgürleştirmeyi amaçlayan eleştirel paradigma oluşturmaktadır. Eleştirel paradigma nedir sorusundan ziyade ne olmalı sorusuna dikkatleri yoğunlaştırmakta ve var olan düzeni ve yapıyı analiz etmektense ona eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşım değiştirmeyi yeğlemektedir (Lincoln ve Guba, 2013; Patton, 2002: 131; Thomas,1993:6). Eleştirel paradigmanın sosyal hizmette önemli bir yer edinmesinde ve baskı karşıtı uygulamayı şekillendirmesinde hem

eleştirel paradigmanın hem de sosyal hizmetin var olan yapıyı sadece analiz etmeyip değiştirmeyi de arzulamaları buna ek olarak ezilen, baskılanan, dışlanan bireylerin yanında olmaları etkili olmuştur.

Kanada Sosyal Çalışmacılar Derneği sosyal hizmeti; bireylerin, ailelerin, grupların ve toplulukların iyilik halini sağlamayı amaçlayan bir meslek olarak tanımlamıştır (CASW,2008).

Attepe Özden, Pak ve İçağasıoğlu Çoban (2017) bireylerin iyilik halinin; bireyin ayrımcılık dışlanma, damgalanma ve baskının her çeşidine karşı korunması suretiyle gerçekleştirilebileceğini ifade etmektedir (s.98). Baskı karşıtı uygulama, baskının her türlüyle mücadele etmesi sebebiyle, sosyal hizmetin temel gayesi olan bireyin iyilik halinin sağlanmasına önemli katkılar sunmaktadır.

Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması; sosyal hizmetin sosyal adalet ve hak savunuculuğu rolüyle bağlantılı olan, insanların güçlenmesini ve özgürleşmesini amaçlayan toplum içi güç dengesizliklerini odak noktası haline getiren ve dışlananların ezilenlerin yanında pozisyon alan bir sosyal hizmet uygulamasıdır (Çoban Kaynak, 2017:259; Güldalı, 2018:230; Küçükkaraca, 2013:85; Rogers,2012:867; Yücel, 2017:155-156). Kut (1988) sosyal hizmet mesleğinin ağırlıklı noktasının sosyal etkileşim olduğunu söyler (s.23). Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması ise sosyal etkileşimin ezen ve ezilen arasında tezahür eden kısmıyla ilgilenir.

Dominelli (2015:83-84) baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasını; baskıya vurgu yapan, insanın iyilik halini gerçekleştirmeyi ve insanı özgürleştirmeyi amaçlayan, odak noktasını ezilen bireylerin oluşturduğu insan hakları ve sosyal adalet ilkelerine bağlı olan bir sosyal hizmet yaklaşımı olarak tanımlamıştır. İfe (2008) baskı söylemlerinin ve yapılarının doğaları gereği insan haklarına ve bu hakların getirdiği değerlere karşı olduğunu ifade etmektedir (s.27). Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması baskı söylemleri ve yapılarına karşı gösterdiği mücadele ve meydan okuyuş sebebiyle doğası gereği insan haklarına bağlı olan ve bu hakların uygulanmasının önündeki engellerle mücadele eden bir sosyal hizmet yaklaşımıdır.

Akbaş (2014) baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasını; bireyin çevreye uyumu yerine çevrenin değişim ve dönüşümünü referans alan, sorunun sebebi olarak bireyi değil baskı ve güç mekanizmalarını gören, sosyal hizmete yeni bir teorik bakış açısı kazandıran, bir sosyal hizmet uygulaması olarak tanımlamıştır.

Yücel (2017:155); Tuncay ve İl (2006:59); Özgür'ün (2010:100) vurguladığı gibi baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması, geleneksel sosyal hizmet uygulamasının bir eleştirisidir. Baskı karşıtı sosyal hizmet, geleneksel sosyal hizmetin müracaatçılarına bakım veren onları psikik süreçler ekseninde tedavi etmeye çalışan medikal yapısına karşı bir başkaldırıdır. Mesleğin doğasında olan politik duruşun ve halk yanlısı karakterin yeniden ihyasıdır. Evrenseli yakalamak uğruna yereli görmezden gelen, geleneksel sosyal hizmete bir meydan okuyuştur. Baskı ve ezmenin sebebi olan düzenin devamlılığına hizmet eden sosyal yardım dağıtan geleneksel sosyal hizmet düşüncesine karşı kimsenin bir diğerine el açmadığı bir düzeni inşa etme düşüncesini savunan modern bir sosyal hizmet uygulamasıdır.

Marx ve Engels (1848, çev. 1976) Ezenlerin, ezme sisteminin devamlılığını sağlamak için toplumda var olan hoşnutsuzluğu gidermek isteyeceklerini söylemektedir. Bu noktada hayırseverlik faaliyeti altında lanse edilen ama esas gayesi sistemin devamlılığını sağlamak olan sosyal yardımlar devreye girmektedir. Geleneksel sosyal hizmet ve baskı karşıtı sosyal hizmetin yardım ve hayırseverlik kavramına yüklediği manalardaki farklılık Freire'nin (2017) ifadelerinde daha belirginleşir: Gerçek hayırseverlik hayatın dışladığı bir baskı mağdurunun titreyen ellerine birkaç kuruş sıkıştırmak değildir. Gerçek hayırseverlik kimsenin bir diğerine el açmak zorunda olmadığı bir toplumun ve düzenin oluşması için çabalamaktır (s.27).

Dominelli (2015) baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının sadece geleneksel sosyal hizmet uygulamasına değil aynı zamanda kaynakları ve gelirleri olmayanları sistem dışına iten, sosyal hassasiyetler yerine ekonomik menfaatleri ön plana çıkartan ve insanileşmemiş olan ekonomik ve politik sisteme karşı da bir başkaldırı ve meydan okuyuş olduğunu ifade eder (s.92). Dominelli ile benzer şekilde Akbaş (2014), baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının normale hizmet eden ve normalleştiren bir sistem olmadığını; zira normal ve normu belirleyenin baskı düzeni olduğunu ve baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının temel gayesinin baskıyı oluşturan politik ve ekonomik sistemi değiştirmek olduğunu ifade eder (s.91). Normu ve normali belirleyen baskı düzeninin sahiplerini yani ezenleri Freire (2017) şu şekilde tasvir etmektedir: Onlar için insani varlık yalnızca kendileridir, öteki insanlar onlar için insan dahi değildir. Onlar için tek bir hak vardır: Kendilerinin barış içinde yaşama hakkı. Buna karşılık ezilenlerin tek hakkı ise hayatta kalma hakkıdır (ki bu hakka bile her zaman saygı göstermezler). Onlar için değerli olan daha fazlasına sahip olmaktır, daima daha fazlasına hatta ezilenlerin hiçbir şeysiz kalması pahasına. Onlar istediğini yiyebilir, istediğini giyebilir ve Beethoven dinleyebilirler o esnada ezilenlerin açlıktan ölmesi, soğuktan donması onların değil onların dışındakilerin problemidir (s.42-43).

Akbaş (2014:90); Özgür (2010:97) ve Dominelli (2015:83; 2002:32) baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının güçlendirme merkezli olduğunu ifade etmektedir. "Güçsüzlük" baskıya ve toplum ile bağların kopması olarak nitelendirilen dışlanmaya maruz kalan bireylerin ortak vasfıdır (Yolcuoğlu, 2017:419; De Haan,2001:25). Bu sebeple onlar için yapılacak güçlendirme faaliyeti büyük öneme sahiptir. Güçlendirme; bireylerin zayıf ve patolojik yönlerinden çok güçlü yönlerine yoğunlaşan, bireyin kendi hayatı üzerinde kontrol sağlamasını amaçlayan, bunun ise değişimle gerçekleşeceğini vurgulayan bir sağaltım yöntemidir (Çamur Duyan, 2011:22; Duyan, 2016:179; Turan, 2012:92; Yolcuoğlu, 2017:419).

Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması, ezilenlerin haklarını korumak ve bu hakların ihlalini engellemek için savunuculuk faaliyetleri yürütür. Bu savunuculuk faaliyetlerinin en ayırt edici yönü ezilenler için değil ezilenler ile birlikte olması ve ileti (bildirim) yerine iletişimi ön plana çıkarmasıdır (Çoban Kaynak, 2017:259; Freire, 2017: 31 ve 132; Yücel, 2017:163). Baskı karşıtı uygulama, bireylerin özgürlüklerini korumayı ve bu özgürlükleri yok etmeye çalışan baskı mekanizmalarıyla mücadele etmeyi amaçlamaktadır (Dominelli, 2002:39).

Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasında asıl gaye güçlülerin, zayıflara baskı uygulamama erdemine sahip olması veya zayıfların güçlüler tarafından baskıya maruz kalmayacak dirence sahip olması değildir. Asıl gaye hiçbir birey ve mekanizmanın bir diğerine karşı baskı uygulayacak güç seviyesine ulaşmaması, hiçbir grup ve sistemin bir diğerinin baskısı karşısında çaresiz kalacak güçsüzlük seviyesinde bulunmamasıdır. Aksi durumda güç adaletsizliği, baskıyı ve zulmü doğuracaktır. Bireylerin özünde var olan, ahlaki yeterliliği ve olgunluk düzeyini ön plana çıkartmak yerine gücün dağılımındaki adalet temasının ön plana çıkartılmasındaki temel kaygı Freire'nin (2017) ifade ettiği gibi gerek insanlaşmanın gerekse insandışılaşmanın insan için bir olasılık olmasıdır (s.26).

Baskı karşıtı uygulama, radikal, feminist, yapısal ve ayrımcılık karşıtı uygulamaları kuşatan genel bir çerçevedir. Bu sebep dolayısıyla baskı karşıtı sosyal çalışmacıların bu uygulamalara da vakıf olması beklenir (Akbaş, 2014:89; Tuncay ve İl, 2006:59). Bu uygulamaların hepsinin ortak noktası; felsefi arka planını eleştirel paradigmanın oluşturması, geleneksel sosyal hizmet uygulamalarını eleştirmeleri, sosyal adaleti gerçekleştirmeyi istemeleri ve sosyal hizmete yeni perspektifler kazandırmalarıdır.

Radikal Sosyal Hizmet

Radikal kelimesi, kurulu sosyal ve siyasal düzene karşıtlığı ifade etmektedir (Meydan Larousse, 1990). Her şeyin normal olduğu bir sosyal ve siyasal düzende radikal kelimesi anlaşılabilir ve anlamlandırılabilir; lakin bir tarafın çılgınlıklarına diğer tarafın ölüm sessizliğiyle mukabele ettiği, bir kesimin varlık ve bolluk içinde yaşadığı diğer tarafın yokluk ve hiçliği iliklerine kadar hissettiği anormal bir sosyal ve siyasal düzende radikal kelimesini anlamak ve anlamlandırmak sanıldandan daha zor ve karmaşıktır.

Geniş çaplı kurumsal ve toplumsal değişimler olmaksızın mesleki gayelere ulaşamayacağını ifade eden radikal yaklaşım, mevcut toplumsal ve siyasal düzenin yıkılmasını amaçlayan Marksist düşünceden etkilenmiştir. Radikal yaklaşımın sosyal hizmette kullanımı Bailey ve Brake'in "Radical Social Work" adlı kitabıyla birlikte olmuştur. Radikal sosyal hizmet yaklaşımı, geleneksel sosyal hizmetin adil ve eşitlikçi olmayan baskı sisteminin devamlılığına neden olduğunu ifade etmektedir (Acar, 2001:109; Akbaş, 2014:72; Marx ve Engels, 1848, çev.1976; Şahin, 2002:84).

Radikal sosyal hizmet, sorunları bireyselleştiren ve sorunun failini, sorunun mağduru olarak gösteren geleneksel sosyal hizmete karşı bir meydan okuyuştur. Sorunların sebebini bireyde değil var olan sistemlerde arar (Acar, 1999:95; Akbaş, 2014:72; Tuncay ve İl:2006:61). Radikal sosyal hizmet mesleki amaçlarını gerçekleştirirken yöntem olarak sosyal ve siyasal aksiyondan faydalanır. Bu yöntemdeki temel gaye: Mağdur kitleler lehine düzeni değiştirmektir (Acar, 1999:95; Akbaş, 2014:73).

Radikal sosyal çalışmacılar bireyin işlevselliğini sağlamak için ekonomik ve politik sistemde değişime gidilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Problemlerin yapısal kökenli oluşuna vurgu yapmasıyla, sosyal hizmetin gündemine aktif politikayı dahil etmişlerdir (Acar, 1999:96; Akbaş, 2014:71-72; Tuncay ve İl, 2006:61).

Feminist Sosyal Hizmet

Feminizm, toplumsal cinsiyet rollerini yaratan koşullara ve bu koşulların insanlar üzerinde oluşturduğu baskı ve ayrımcılığa dair toplumsal bilincin artırılması ve yaşanan baskının minimize edilmesi gayesini gütmektedir. (Özateş, 2009:101; Tunç, 2013:214). Topçuoğlu'nun (2016) vurguladığı gibi temel olarak feminizm baskı ve tahakkümü sona erdirmeyi amaçlar. Bu sebeple feminizmi kadın sorunları ve mücadelesi gibi bir alanla sınırlamak doğru değildir (s.13).

Feminist uygulama özel olarak bir cinsin maruz kaldığı baskıyla ilgilenmekten ziyade toplumsal cinsiyet şemasının her iki cins üzerinde oluşturduğu baskı ve türlerini inceler. Türkiye’de feminist uygulamanın ilerlemesinin yavaş ve kuşatıcılık oranının düşük olmasının temel sebepleri şunlardır: Feminist uygulamanın tek bir cinsin savunuculuğu olarak algılanması, teorik literatürün nesnellikten ziyade duygusallığa kayan bir çizgide olması ve içerleyici bir dilin kullanılmamasıdır.

Uçan (2016) feminist uygulamanın olandan ziyade olması gereken halini şu şekilde ifade etmiştir: Toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarında erkek sadece şiddetin öznesi ve toplumsal cinsiyetin ötekisi olarak konumlandırılmamalı, kadınları korumaya odaklanan yaklaşımlar ve uygulamalara ek olarak erkekleri anlamaya ve değişime teşvik etmeye odaklanan çalışmalar gerçekleştirilmeli, cinsiyet eşitliği derslerinin içeriği kadınların her alanda erkekler karşısındaki mağduriyetini vurgulamak yerine cinslerin eşitliğinin kazanımları ön plana çıkartmalıdır.

Toplumsal cinsiyet rolleri ağırlıklı olarak kadın üzerinde olumsuz etkiler bırakmakla beraber, erkek üzerinde bıraktığı etkiler de azımsanmayacak seviyededir. Toplumsal cinsiyet rolleri, erkeğe; daima güçlü olmak, iş hayatında yüksek bir statüye sahip olmak, asla ağlamamak, ekonomik alanda ciddi bir refah düzeyine ulaşmak, güçlü olmak, kaslı olmak, karizmatik olmak gibi birçok ağır sorumluluk yükler. Bu sorumlulukları tastamam yerine getirme mücadelesinin bedeli çoğu zaman akıl ve ruh sağlığını kaybetmektir. (Uçan, 2016: 161-162).

Feminist sosyal hizmet uygulamasında, bireysel patolojilere ve sorunlara odaklanmak yerine sosyo-politik bağlam göz önünde bulundurulur. Güçlendirme ve savunuculuk ön plandadır. Baskıcı sosyal ilişkiler analiz edilir ve problemlere bütüncül bakış açısıyla yaklaşılır (Buz, 2009:63; Teater, 2014:96; Tunç, 2013:213-215). Feminist sosyal hizmet uygulamacıları “kişisel olan politiktir” sloganı ekseninde bireysel gözükken problemleri politik ve yapısal düzeyde ele alır ve uygulamayı bu minvalde şekillendirir (Buz, 2009:61; Topçuoğlu, 2016:19; Tunç, 2013:212). Feminist uygulamanın sosyal hizmette geniş bir kullanım alanı bulmasında feministlerin “kişisel olan politiktir” söylemi ile sosyal çalışmacıların “çevresi içinde birey” yaklaşımının gaye yönünden benzerlikler arz etmesi etkili olmuştur; zira her iki yaklaşımda sorunların bireysel patolojiler ve kusurlar ekseninde incelenmesi yerine makro çapta yapısal ve sistemsal tarzda analiz edilmesini savunmaktadır. Ayrıca hem feministlerin hem de sosyal çalışmacıların politik varlıklar olması feminist uygulamanın sosyal hizmette önemli bir yer edinmesinin diğer sebebidir.

Yapısalcı Sosyal Hizmet

Paulo Freire ve Karl Marx'ın çalışmalarından yoğun bir biçimde etkilenen yapısalcı sosyal hizmet yaklaşımı dezavantajlı bireylerin güçlendirilmesini ve özgürleştirilmesini hedefler. Nihai hedef olarak ise sosyal adaleti gerçekleştirmeyi arzular (Tuncay ve İl, 2006:61). Freire (2017:54) ezilenlerin uğruna mücadele ettikleri özgürlüğün sadece aç kalmama özgürlüğü olmadığını ifade ederek sosyal-politik-ekonomik düzlemde geniş bir özgürlüğü referans alır ve ekler: Ezilenlerin özgürleşmesi tüm insanların özgürleşmesidir. Freire (2017) sosyal adaletin tesisinin bir zorunluluk olduğuna inanmakla beraber an itibarıyla sosyal adaletin bir mitten fazlası olmadığını şu şekilde ifade eder: Sen benim kim olduğumu biliyor musun? Sözünün hala aramızda bu kadar yaygın olduğu bir toplumda sosyal adalet ve eşitlik bir mitten daha fazlası değildir (s.137). Marx ve Engels (1848, çev.1976) sadakaya ve yardıma muhtaçlığın var olan nüfus ve servetten daha fazla büyüdüğünü ifade ederek var olan sosyal adaletsizliğe vurgu yapıyor ve baskı sisteminin sayısız yok edilemez ayrıcalıklı özgürlükleri bir bir kaldırıp yerine o tek insafsız özgürlüğü yani ticaret özgürlüğünü koyduğunu söylüyor. Karanlığı yırtan kandiller olan sosyal çalışmacıların sosyal adaleti sağlama ve insanları özgürleştirme idealleri bir varıştan ziyade bir arayışı yansıtmaktadır. Ve tarihsel süreçteki değişime paralel olarak ideal olan noktaya ulaşana kadar sürekli kendini revize edecektir.

Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet

“Baskı ve ayrımcılık birbiri ile yakından ilişkilidir; zira tüm baskı eylemleri aynı zamanda ayrımcılık eylemleridir” (Arslan Özdemir ve Duyan, 2018:275). Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulaması, ayrımcılığın kimleri nasıl etkilediğini ve kişinin kendinde bulunan önyargı ve ayrımcılığı anlamasını içerir. Bu yöndeki bir anlama ve algılama sosyal çalışmacılara önemli bir bakış açısı kazandırır (Cankurtaran ve Beydili, 2016:6). Birey, grup ve toplumların karşılaştığı ayrımcılığı yok etmek adına sosyal çalışmacılar; savunuculuk, lobicilik, bağlantı kuruculuk gibi mesleki rolleri ifa ederler. Bu rolleri ifa edebilmek için baskı ve ayrımcılığın türlerini bilmek bir zorunluluktur. Baskı ve ayrımcılığın başlıca türleri şunlardır: cinsiyetçilik, ırkçılık, grupçuluk, yapabilirçilik, yaş ayrımcılığı, cinsel tercih ayrımcılığı, ruh sağlığı hastalarına yönelik ayrımcılık ve görünüm ayrımcılığıdır (Cankurtaran ve Beydili, 2016:14; Arslan Özdemir ve Duyan, 2018:276-280). Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulaması geleneksel sosyal hizmetin kültürel olarak farklı olan grupların ihtiyaçlarına cevap vermedeki yetersizliğine bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Özgür, 2010:93).

Ayrımcılığı minimize etmede ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamasının en büyük destekçisi çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasıdır. Çokkültürcülük kavramı ilk kez 1971 yılında Kanada Hükümeti tarafından kullanılmıştır. Çokkültürcüler ayrımcılığın ve gettolaşmanın temelinde yatan sebebin sosyal-politik ve ekonomik eşitsizlikler olduğunu vurgulamaktadırlar (Canatan, 2009:82). Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması, baskı altındaki grupları güçlendirmeyi amaçlayan, farklılıklara hoşgörülle yaklaşan, biz ve onlar sınıflandırmasını kabul etmeyen ve geleneksel sosyal hizmetin tek tipçi yapısına bir başkaldırı olan bir sosyal hizmet uygulamasıdır. Çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasının temel gayesi baskı altındaki bireyleri önce baskıdan kurtarmak sonra güçlendirmek ve sonda da sosyal adaleti sağlamaktır (Özgür, 2010).

Sosyal hizmetin uygulama düzeylerinden makro düzeyde uygulamaya tekabül eden toplumla çalışma, özellikle dezavantajlı gruplar için sosyal adaletin tesisi ve gücün adil bir dağılımını hedeflediği için doğası gereği baskı karşıtı bir uygulamadır (Keçeci, 2017:190; Teater, 2014:233). Baskı karşıtı uygulamanın bir modeli olan toplumla çalışma, incinebilir nüfus gruplarına ve toplumun tehlikeli ötekisi olarak algılanması sebebiyle toplumun dışına itilen mağdur kitlelere umut aşıl原因an, adaletsiz ve eşitsiz olan sosyo-politik düzeni değiştirmeyi amaçlayan çabalar ve süreçler olarak tanımlanabilir (Duyan, 2016:379; Duyan ve Bayır, 2016: 73-74; Şahin, 2001:83; Zastrow, 2016:129). Toplumla çalışma modelleri yerel gelişim, sosyal planlama ile sosyal ve siyasal aksiyon (sosyal eylem) olarak üçlü bir tipolojiye tabii tutulabilir (Zastrow, 2016:129). Bu modeller içerisinde özellikle sosyal ve siyasal aksiyon modeli, baskı karşıtı uygulamanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır (Payne, 1997; akt: Keçeci, 2017:191-192).

Sosyal ve siyasal aksiyonda toplumla çalışmanın diğer biçimlerinin aksine baskı ve güç mekanizmalarına karşı çıkma ve muhalefet esastır. Baskı altındaki grupların seslerini duyurabilmeleri ve değişimi gerçekleştirebilmeleri için kolektif eyleme ihtiyacı olduğu varsayımını kabul eder. Bu modelde müracaatçılar baskı ve güç mekanizmalarının cebir ve zorlamasına uğrayan mağdurlar olarak nitelendirilir. Bu mağdurların harekete geçirilerek var olan baskı düzenini bu kişiler lehine değiştirmek temel gayedir (Duyan, 2016:406; Duyan ve Bayır, 2016:83; Zastrow, 2016:132). Sosyal ve siyasal aksiyon modelinde sosyal çalışmacılar; savunucu, aktivist ve eylemci rollerini yerine getirirler (Zastrow, 2016:132). Baskının geniş çaplı güç mekanizmalarının eylemlerinden beslendiği ve bu mekanizmaların kaos durumları dışında kendini revize etme düşüncesine sahip olmadıkları tahayyül edildiğinde sosyal ve siyasal aksiyonun geniş çaplı güç mekanizmalarını kaosa uğratarak arzu edilen değişimi gerçekleştirebileceği ifade edilebilir.

Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet Türkiye’de Uygulanabilir mi?

Yolcuoğlu (2014) ezilen, baskı altındaki mağdur kitlelerin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmesinde ve sosyal adaletin sağlanmasında, sosyal ve siyasal aksiyonun çok önemli bir yeri olduğunu ifade etmektedir (s.303). Kongar ise baskı karşıtı uygulamanın gayelerine ulaşmak için kullandığı yöntem olan sosyal ve siyasal aksiyonun önemini ve etkisini kabul etmekle beraber, ABD’de ortaya çıkan sosyal ve siyasal aksiyonun Türkiye gibi demokratik ilkelerin henüz tam anlamıyla benimsenmediği, ekonomik kalkınmanın istenilen düzeyden uzak olduğu, temel hak ve hürriyetlerin her an askıya alınabildiği, devletin paternalist imajı sebebiyle halk üzerinde baskın ve otoriter olduğu toplumlarda uygulanmasının pek de mümkün olmadığını ifade etmektedir (s.141).

Baskı karşıtı sosyal hizmetin ortaya çıktığı ABD’de baskıya maruz kalan ve ezilen bireylerin özgürleştirilmesi için sivil toplum örgütleri vasıtasıyla yapılan ve mağdur kitleler lehine değişimi arzulayan lobcilik ve savunuculuk faaliyetlerine olumlu bir şekilde bakılmaktadır (Arı, 2009:150). Sivil toplum kavramının olana değil olması gerekene yapılan bir atıf olduğu ve sivil toplumun geçmişten bu yana devlet karşısında cılız kaldığı Türkiye’de (Çaha, 1994:81; Koray, 2018:139) sivil toplum örgütlerinin ezilen ve mağdur kitlelerin lehine düzen değişikliğini öngören lobcilik ve savunuculuk faaliyetlerine pek de tolerans gösterilmemesi ABD’de olduğu şekliyle eleştirel analizi ve eylemi harmanlayan bir baskı karşıtı uygulamayı

mümkün kılmamaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de uygulanan baskı karşıtı sosyal hizmet eleştirel bir analizin ötesine geçememektedir. Hâlbuki Vanderwoerd (2016) baskı karşıtı sosyal hizmetin eleştirel analize ek olarak eylemci bir tarafının da olduğunu ifade etmektedir (s.154). Dünyanın farklı ülkelerinde baskı karşıtı sosyal çalışmacılar, ülkesindeki baskıcı ve ayrımcı uygulamalara karşı sosyal ve siyasal aksiyon modelini kullanarak eylemci bir tutum sergilemekte ve ezilenlerle birlikte mücadele etmektedir. Türkiye’de ise böyle bir geleneğin oluşmaması ve sosyal çalışmacıların daha çok özlük hakları ve mesleki unvan tanımlamaları üzerine yoğunlaşması sebebiyle baskı karşıtı sosyal hizmetin Türkiye’de uygulanması pek mümkün gözükmemektedir (Akbaş, 2014:69).

Türkiye’de baskı karşıtı sosyal çalışmacıların sivil toplum örgütleri ve baskı grupları vasıtasıyla yürüttükleri sınırlı faaliyetlerde temel problem alanlarından biri de bu hareketlerin ezilenler ile kurulan ortaklığa dayalı bir iletişimden ziyade ezilenlere tek taraflı verilen iletiler üzerine kurulmasıdır. Bu durum ezilenler adına yapıldığı iddia edilen eylemlerde sorunun sahibi olan ezilenlerin, sorunun çözümüne dahil edilmemesi gibi bir riski de beraberinde getirmektedir.

Karabekir (2016), Türkçe literatürde baskı karşıtı sosyal hizmetin ve amaca giderken kullandığı yöntemlerin nasıl uygulanacağına dair bir bilgi eksikliği olduğunu ifade etmektedir (s.381) Bu bilgi eksikliği, baskı karşıtı uygulamanın Türkiye’de uygulanabilirliğini zora sokmaktadır; zira baskı karşıtı uygulamayı tatbik edecek sosyal çalışmacılar ne eğitim süreçlerinde ne de eğitimden sonraki iş deneyimi sürecinde baskı karşıtı uygulamayla ilgili yeterli seviyede bilgiye sahip olamamaktadır. Baskı karşıtı uygulama noktasında ortaya çıkan bu bilgi yetersizliği konu ile ilgili akademik yazımın artırılması ve sosyal hizmet eğitiminde baskı karşıtı müfredata daha fazla yer verilmesiyle çözülebilir.

Türkiye’de Osmanlı İmparatorluğundan bu yana devlet ile halk arasındaki ilişki bir sözleşme ya da uzlaşma esasına göre değil, devletin halka baskın ve üstün gelmesi esasına dayanmaktadır (Çaha, 1994:83). Var olan bu baskın yapı ve katı merkezi eğilim baskı karşıtı uygulamayı doğuran ve büyüten kollektif eylem olgusunun önüne set çekmekte ve baskı karşıtı sosyal hizmetin Türkiye’de uygulanabilirliğini çıkmaza sokmaktadır.

Baskı karşıtı sosyal hizmetin en temel iki değerini, insan hakları ve sosyal adalet oluşturmaktadır (Küçükkaraca, 2013:85). Bu sebeple bir ülkede baskı karşıtı sosyal hizmetin uygulanabilirliğinde kullanılacak en temel iki kriterin insan hakları ve sosyal adalet olduğu ifade edilebilir. Türkiye’de 2018 yılında yayımlanan insan hakkı ihlalleri raporuna göre; düşünce özgürlüğü kapsamında 1884 hak ihlali, örgütlenme ve gösteri özgürlüğü kapsamında 284 hak ihlali, işkence kapsamında 86 hak ihlali ve yaşam hakkı kapsamında 257’si ölümle sonuçlanan 291 hak ihlali gerçekleşmiştir (Türkiye’de İnsan Hak İhlalleri, 2018). 2017 yılında TÜİK tarafından yayımlanan gelir ve yaşam koşulları araştırmasına göre, en düşük gelire sahip %20’lik kesimin payı 6,3’ken en yüksek gelire sahip %20’lik kesimin payı %47,4’tür (Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Açıklandı, 2018). Bir başka ifadeyle zengin insanların pastadan aldığı pay fakir insanların aldığı payın neredeyse 8 katıdır. Türkiye’nin insan hakları ve sosyal adalet karnesindeki kırık notlar münasebetiyle baskı karşıtı sosyal hizmetin Türkiye’de uygulanabilirliği sınavını geçmesi pek mümkün gözükmemektedir.

Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması mağdur kitleler lehine düzen değiştirme ülküsünü merkezine koymasına rağmen baskı karşıtı uygulamayı tatbik edecek olan sosyal çalışmacıların genel olarak kamu kurumlarında istihdam edilmesi, mağdur kitleler lehine bir düzen değişikliği idealiyle büyük bir paradoks oluşturmaktadır. Tuncay ve İl (2006) sosyal çalışmacıların hem devletin içinde hem de müracaatçıların lehine devletin karşısında olmasının çeşitli çelişkiler doğuracağını ifade etmektedir (s.64); zira sosyal hizmetin temel gayesi olan değişim devletin temel gayesi olan statükonun devamlılığıyla taban tabana zıttır. Yücel'in (2017) ifadesiyle: “*Hem bir devlet kuruluşunda çalışıp hem de devlet kuruluşlarına karşı bir mücadele vermenin paradoksu sosyal çalışmacının omuzlarındaki ağır yükü ifade etmektedir*” (s.160). İşte tam olarak bu paradoks baskı karşıtı sosyal hizmetin Türkiye’de uygulanmasının önündeki en büyük engellerdendir. Bununla birlikte sosyal hizmeti bir meslek yapan iki temel özellik olan toplum onayı ve kanuni dayanak konularında baskı karşıtı sosyal hizmetin meşruiyetinin tartışmalı bir konumda olması bu uygulamanın tatbikini zora sokan başka bir noktadır.

Dominelli'nin (2015:92) ifade ettiği gibi yasal dayanağın tesisi durumunda baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması daha hızlı bir gelişim gösterecektir. Baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının yasal meşruiyetinin olmaması sık sık vurgulanan bir nokta olmakla beraber unutulmaması gereken husus T.C. sınırları içerisinde baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının gerçekleştirmek istediği düzen değişikliğinin anayasaya aykırı bir düzen değişikliği olmadığıdır; bilakis T.C. Anayasasının 2. Maddesinde belirtilen “*T.C. Devleti insan haklarına saygılı ve sosyal adalet anlayışı içinde olan bir devlettir.*” Düsturunu gerçekleştirmeyi gaye edinmesi sebebiyle teoride var olan durumun uygulamada da gerçekleştirilmesini amaçlayan bu sebeple de anayasal olan bir sosyal hizmet yaklaşımıdır. Üzerinde durulması gereken bir diğer nokta yasal dayanağın varlığında dahi toplum onayı sağlanmadığı sürece baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının tesisinin mümkün olmayacağıdır; zira Freire'nin ifade ettiği gibi halkın onayı olmadan yukarıdan dayatılan hiçbir sosyal ve politik hareket devamlılığı sağlayamaz (2017:84-85). Toplumsal onayın temel meşruiyet kaynaklarından olduğu baskı karşıtı sosyal hizmetin Türkiye’deki en büyük çıkmazlarından biri de LGBT’ler ve Kürt’ler gibi kırılgan nüfus gruplarının hak taleplerinin toplumun büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmemesidir. Bir yandan mesleğin ilkeleri gereği yapılacak savunuculuk ile bu savunuculuğun toplumun onayı olmadan nasıl yapılacağı belirsizliği Türkiye’de baskı karşıtı sosyal hizmetin uygulanabilirliğini tartışmaya açmaktadır (Yücel, 2017:161-163).

Aybar (2011) Türkiye’de ezilenlerin menfaatine olan uygulamalar ve düşüncelerin en büyük probleminin ezilenler adına yapıldığının iddia edilmesine rağmen içinde hiç ezilen barındırmayan ve bir grup entelijansiya tarafından şekillenen hareketler olduğunu ifade etmiştir. Türkiye’de baskı karşıtı sosyal hizmetin ezilenler adına yapıldığı gibi bir iddiası olmakla beraber içinde pek de ezilen buldurmeyen bir görüntüye sahip olması ve genelde iyi eğitim görmüş bireylerin bu hareketleri şekillendirmesi Aybar’ın ifadelerini haklı çıkartmaktadır. Var olan tüm eksiklik ve aksaklıklara rağmen gerekli toplumsal bilincin oluşturulması durumunda baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının Türkiye’de tatbiki mümkündür; lakin aynı süreçlerden geçtiğimiz Batı medeniyetinin bizim yeni yeni başlattığımız toplumsal bilinci oluşturma çabalarını yaklaşık iki asırda

tamamladığı düşünüldüğünde kısa vadede baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının Türkiye’de tatbiki mümkün gözükmemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Felsefi arka planını eleştirel paradigmadan alan, ezilenlerin dışlananların yanında olan, insan hakları ve sosyal adaleti referans kabul eden, bireylerin özgürleşmesini ve güçlenmesini arzulayan; radikal, feminist, yapısalcı ve ayrımcılık karşıtı uygulamaları kuşatan baskı karşıtı sosyal hizmet uygulaması ve amaca giderken kullandığı yöntem olan sosyal ve siyasal aksiyon, Batı’nın kendi özel koşulları içerisinde ortaya çıkmıştır. Sosyal, siyasal ve ekonomik yapının Türkiye’de Batı’dakinden farklı olması ve baskı karşıtı uygulamayı Batı’da ortaya çıkartan ve geliştiren koşulların Türkiye’de henüz tam olarak şekillenmemesi baskı karşıtı uygulamanın Türkiye’de uygulanabilirliğini zora sokmaktadır. Baskı karşıtı uygulamanın temellerinden olan kolektif eylem olgusu; Türk devlet geleneğinde asırlardır devam eden güçlü merkezi yapı eğilimi, sosyal çalışmacıların genel olarak kamu kurumlarında istihdam edilmesi, sivil toplumun cılız yapısı dolayısıyla uygulanamamakta ve bu durum baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının tatbikinin önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Baskı karşıtı uygulamanın toplum boyutunda ise Türkiye’de toplumsal bilincin baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasını tatbik edecek seviyede olmaması, birçok kırılğan grup için yapılacak savunuculuk ve aktivistlik faaliyetlerinin toplumsal onaydan mahrum olması ve baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının en temel aktörü olan ezilenlerin baskı karşıtı hareket içine dâhil edilememesi önemli problem alanları olarak göze çarpmaktadır. Baskı karşıtı sosyal hizmetin bir ülkede uygulanabilirliğinin temel iki kriteri olan insan hakları ve sosyal adalet konularının Türkiye’de arzu edilen düzeyde olmaması ve baskı karşıtı uygulamanın ve kullandığı yöntemlerin nasıl uygulanacağına dair Türkçe literatürde yeterince bilgi olmaması ise diğer problem alanları olarak sivrileşmektedir. Tüm bu sayılan sebepler dolayısıyla baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının Türkiye’de kısa vadede tatbiki pek mümkün gözükmemektedir. Baskı karşıtı sosyal hizmet yaklaşımı makro düzeyde geniş teorik öneriler sunmakla beraber uygulamanın mikro çaptaki tatbiki çok silik ve belirsiz gözükmemektedir. Toplum dediğimiz olgu bireylerin oluşturduğu düşünüldüğünde mikro çaptaki uygulamaların önemi daha çok anlaşılmaktadır. Baskı karşıtı sosyal çalışmacıların mikro boyutta sunacağı teorik tasarım ve yazımların eksik olan bu alanın gelişimine önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir

KAYNAKLAR

- Acar, H. (1999). Radikal Sosyal Hizmet. N.G. Koşar ve V. Duyan (Ed.), Prof. Dr. *Sema Kut’a Armağan: Yaşam Boyu Sosyal Hizmet* içinde (s.94-97). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No:004
- Acar, H. (2001). Sosyal Hizmette Radikal ve Marksist Yaklaşımlar. V. Duyan ve A. Mavili Aktaş (Ed.), Prof. Dr. *Nihal Turan’a Armağan* içinde (s.109-113). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No:008.
- Akbaş, E. (2014). *Sosyal Çalışmada Çağdaş Eleştirel Perspektifler*. Ankara: Sabev Yayınları.
- Arı, T. (2009). Amerika’da Siyasal Yapı Lobiler ve Dış Politika (4. Baskı). Bursa: MKM Yayıncılık.

- Arslan Özdemir, E. ve Duyan, V. (2018). Baskı ve Ayrımcılığa Karşı Sosyal Hizmet. *International Journal of Academic Value Studies*, 4 (19), 273-283.
- Attepe Özden, S., Pak, M.D. ve İcağasıoğlu Çoban, A. (2017). Sosyal Hizmette İyilik Hali Kavramı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 87-104.
- Aybar, M.A. (2011). *Neden Sosyalizm Marksizmde Örgüt Sorunu: Leninist Parti Burjuva Modelinde Bir Örgüttür*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (1), 53-65.
- Canatan, K. (2009). Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük: Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (6), 80-97.
- Cankurtaran, Ö. ve Beydili, E. (2016). Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulamasının Gerekliliği Üzerine. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27 (1), 145-160
- CASW. (2008). Erişim adresi: <https://www.casw-acts.ca/en/what-social-work/>
- Çaha, Ö. (1994). Osmanlı'da Sivil Toplum. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 49 (3), 79-99.
- Çamur Duyan, G. (2011). Parçalanmış Aileler ve Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Sosyal Dışlanma ve Aile: Sosyal Hizmet Müdahalelerinde Güçlendirme Yaklaşımı (3. Baskı)* içinde (s.13-30). Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Çoban Kaynak, R. (2017). Sosyal Adalet, Eşitlik ve Sosyal Hizmet. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6 (4), 252-260.
- De Haan, A. (2000). Social Exclusion: Enriching the Understanding of Deprivation. *Studes in Social and Political Thought*, Vol:2, 22-40.
- Duyan, V. (2016). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Duyan, V. ve Bayır, Ö.Ö. (2016). *Sosyal hizmete Giriş: Öğrenciler ve Uygulayıcılar İçin Bir Rehber*. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları.
- Dominelli, L. (2002). *Anti-Oppressive Social Work Theory and Practice*. New York: Palgrave Macmillan.
- Dominelli, L. (2015). Baskı Karşıtı Uygulama: Yirmi Birinci Yüzyılın Zorlukları. *Sosyal Hizmet: Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar* içinde (s.83-100). (Çev. Ed. T. Tuncay), Ankara: Nika Yayınevi.
- Freire, P. (2017). *Ezilenlerin Pedagojisi* (Çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek) 15. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Açıklandı. (18 Eylül 2018). Erişim adresi: <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/gelir-ve-yasam-kosullari-arastirmasi-aciklandi-40959869>
- Güldalı, O. (2018). Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet: Modern Dünya-Sistemi Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29 (1), 228-243.

- IASSW (2014). Erişim adresi: <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/>.
- IFSW (2014). Erişim adresi: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>.
- Ife, J. (2008). *Human Rights and Social Work*. New York: Cambridge University Press
- Karabekir, H.M. (2016). Çocuk Refahı Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Savunuculuk Uygulamaları: Bir Niteliksel Araştırma (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi: Ankara.
- Keçeci, G. (2017). Makro Sosyal Hizmet Uygulamasında Kullanılan Modeller, Teknikler ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rollerini. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28 (1), 187-202
- Kongar, E. (1972). *Sosyal Çalışma'ya Giriş*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Koray, M. (2018). Sosyal Politika (5. Baskı). Ankara: İmge Yayıncılık.
- Kut, S. (1988). *Sosyal Hizmet Mesleği Nitelikleri Temel Unsurları Müdahale Yöntemleri*. Ankara: (Yayınevi belirtilmemiş)
- Küçükkaraca, N. (2013). İnsan Hakları, Sosyal Adalet ve Sosyal Hizmet. *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları* içinde (s.83-96). Ankara: Maya Akademi Yayınevi.
- Lincoln, Y.S. ve Guba, E.G. (2013). *The Constructivist Credo*. Walnut Creek: Left Coast Press.
- Marx, K. ve Engels, F. (1976) *Komünist Manifesto*. Ankara: Sol Yayıncılık.
- Meydan Larousse (1990). *Meydan Larousse Ansiklopedisi*. İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Özateş, Ö. S. (2009). Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20 (2), 99-107.
- Özgür, Ö. (2010). Çokkültürcü Sosyal Hizmet: Eleştirel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21 (2), 89-104.
- Patton, M.Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation Methods* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
- Rogers, J. (2012). Anti-Oppressive Social Work Research: Reflections on Power in the Creation of Knowledge. *Social Work Education: The International Journal*, 31 (7), 866-879.
- Şahin, F. (2001). Radikal Sosyal Kişisel Çalışma. V. Duyan ve A. Mavili Aktaş (Ed.), Prof. Dr. Nihal Turan'a Armağan içinde (s.81-90). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No:008.
- Teater, B. (2014). *An Introduction to Applying Social Work Theories and Methods* (2th ed.). New York: Open University Press.

- Thomas, J. (1993). *Doing Critical Ethnography*. Beverly Hills: Sage.
- Topçuoğlu, R.A. (2016). Kadın Hareketleri ve Feminist Bilgi Birikiminin Sosyal Hizmetlere ve Sosyal Çalışmaya Getirdiği Açılımlar Üstüne Düşünceler. D. Şaşman Kaylı ve F. Şahin (Ed.), *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri* içinde (s.9-26). Ankara: Nika Yayınevi.
- Tuncay, T. ve İl, S. (2006). Sosyal Hizmette Baskı Karşıtı Uygulama. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17 (2), 59-71.
- Tunç, M. (2013). Feminist Grup Çalışması: Temeli, Kapsamı ve Süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24 (2), 209-229.
- Turan, N. (2012). *Birey ve Ailelerle Sosyal Hizmet*. V. Duyan (Ed.), Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayınları Yayın No:021.
- Türkiye’de İnsan Hak İhlalleri. (20 Temmuz 2018). Erişim adresi: <https://t24.com.tr/haber/turkiyede-insan-hak-ihlalleri-haziran-2018-raporu-aciklandi-1884-ifade-ozgurlugu-ihlali-gerceklesti,671356>
- Uçan, G. (2016). Toplumsal Cinsiyetin Öteki Yüzü: Erkek. D.Şaşman Kaylı ve F. Şahin (Ed.), *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri* içinde (s.157-182). Ankara: Nika Yayınevi.
- Vanderwoerd, J.R. (2016). The Promise and Perils of Anti-Oppressive Practice For Christians in Social Work Education. *Social Work & Christianity*, 43 (2), 153-188.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2017). *Bireylerle, Ailelerle Gruplarla ve Toplumla Sosyal Hizmet* (8. Baskı). İstanbul: Nar Yayınevi
- Yolcuoğlu, İ.G. (2017). *Sosyal Hizmet/Sosyal Çalışma Bilim ve Mesleğine Giriş* (3. Baskı). İstanbul: Nar Yayınevi.
- Yücel, İ. (2017). Baskı Karşıtı Sosyal Çalışmanın Meşruiyet Sorunu. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 155-167.
- Zastrow, C. (2016). *Sosyal Hizmete Giriş* (Çev. D. Baran Çiftçi) (4. Baskı). Ankara: Nika Yayınevi.